

Förebyggande åtgärder mot skadegörare

Vilka förebyggande åtgärder som har störst betydelse varierar mellan skadegörare beroende på deras biologi och smittkällor. I tabellen finns ett urval av viktiga åtgärder. Att skona och gynna naturliga fiender har betydelse generellt för skadeinsekter och har bara nämnts i tabellen där effekten är väl känd. En välutvecklad gröda klarar angrepp av skadegörare bättre så grundförbättrande åtgärder som dränering, pH, markstruktur m.m. har betydelse överlag. För mer information, se skriften Att förebygga växtskyddsproblem – en viktig del i integrerat växtskydd.

Skadegörare	Friskt utsäde	Välj motståndskraftig/resistent sort	Undvik tidig höstsädd	Bruka ner smittade skörderester/ annan smitta	Tillämpa varierad växtföljd	Rengör maskiner mellan fält	Kommentar
Axfusarios		✓		✓	✓		Infekterade skörderester är den viktigaste spridningskällan. Så inte vete efter majs. Plöj ner skörderester av vete, havre, rågvete, sockerbetor och gräsval. Undvik liggsäd. Låt inte grödan stå kvar efter optimal skördetidpunkt.
Bipolaris	✓			✓			Analysera egenproducerat utsäde. Beta vid behov.
Brunfläcksjuka	✓			✓	✓		Analysera egenproducerat utsäde. Beta vid behov.
Brunrost		✓					Undvik tidig sädd av höstvete, råg och rågvete.
Dvärgstinksot	✓	✓			✓	✓	Analysera egenproducerat utsäde. Beta vid behov. Sotsporer sprids vid tröskningen till angränsande fält och orsakar marksmitta.
Flygsot	✓						Informera därför grannar. Kan bara bekämpas med kemisk betning.
Gulrost		✓					Analysera egenproducerat utsäde. Beta vid behov.
Gulstrimsjuka				✓	✓		Odling olika sorter på gården för att minska risken för stora angrepp.
Havrens bladfläcksjuka	✓			✓			Oftast skador på jordar med uppfrysning. Väldränerade fält är viktigt. Undvik höstvete efter höstsädd och gräsval i infekterade fält. Bekämpa kvickrot. Kalka.
Kornets bladfläcksjuka	✓	✓		✓	✓		Analysera egenproducerat utsäde. Beta vid behov.
Kornrost		✓					Analysera egenproducerat utsäde. Beta vid behov. Smitta kommer från infekterade skörderester av korn.
Mjöldagg		✓					Välj mlo-resistenta väkorsorter. Undvik alltför täta bestånd och att grödan drabbas av manganbrist. Mer angrepp i sent sådd höstvete.
Mjöldryga	✓	✓		✓ (plöj)	✓		Plöj efter angräpn gröda. Sträva efter jämnt bestånd, slå gräs runt om rågodlingarna och undvik liggsäd.
Rotdödare			✓		✓		Havre är en bra avbrottsgröda. Bekämpa kvickrot.
Sköldfläcksjuka		✓		✓	✓		Infekterade skörderester sprider smitta. Två olika arter. Korn smittar korn men inte råg och rågvete. Råg och rågvete angrips av samma art.
Snö mögel	✓		✓	✓	✓		Smitta kommer från infekterade skörderester av all sträsäd. Undvik täta bestånd, anpassa utsädesmängd efter sätidpunkt. Bekämpa frodiga ogräs på hösten.
Stinksot	✓	✓			✓	✓	Stinksot sprids främst med utsäde. Vid tröskning sprids sporer till närbelägna fält och orsakar marksmitta. Informera därför grannar. Analysera egenproducerat utsäde. Beta vid behov.
Stråknäckare				✓	✓		Smitta kommer från infekterade skörderester av all höststräsäd (höstkorn i mindre omfattning) samt från vårsvete och vårkorn. Undvik täta bestånd.
Svartpricksjuka		✓					Ta bort mellanvärderna Berberis (<i>Berberis vulgaris</i>) nära fälten.
Svartrost		✓		✓			Smitta kommer från infekterade skörderester av höst- och vårsvete samt rågvete. Se rödsot/gulso.
Vetets bladfläcksjuka				✓			
Bladlöss (havre- och sädesbladlöss)							
Fritfluga			✓	✓ (plöj)			Undvik tidig sädd av höstsvete och sen sädd av havre och vårsvete. Bruka ner spillsäd.
Harkrank							Plöj vall/gräsmarker tidigt i augusti (innan äggläggning).

Sträsäd

Skadegörare	Friskt utsäde	Välj motståndskraftig/resistent sort	Undvik tidig höstsädd	Bruka ner smittade skörderester/ annan smitta	Tillämpa varierad växtföljd	Rengör maskiner mellan fält	Kommentar
Sträsd	Havrecystnematod	✓			✓	✓	Använd nematodresistent sorter.
	Knäpparlarver			✓ (plöj)			Bearbeta jorden under tidig höst i hela växtföljden. Plöj. Störst skador uppstår andra året efter ett vallbrott. Bekämpa kvickrot.
	Kornfluga			✓	✓		Undvik sen sädd av vårvete. Bruka ner spillplanter och gräsgräs för att minska populationen på hösten. Var rädd om parasitsteklar.
	Rödrot/Gulsot (BYDV)		✓	✓			Virus som sprids med bladlöss. I korn gulsot.
	Sadelgallmygga			✓	✓		Höstsädd: Undvik tidig sädd. Skadorna normalt störst i höstkorn och höstvete.
	Vetedvärgsjuka			✓			Bekämpa spillplanter av föregående vall- och sträsädesgröda.
	Vetemygga	✓ (röd vetemygga)		✓	✓		Vårsädd: Undvik sen sädd. Skadorna störst i havre, mindre i korn.
	Bomullsmögel				✓		Plöj före sädd om förrukten är höstvete.
	Klumprotsjuka	✓		✓	✓	✓	Undvik vete och rågvete som förrukt. Mycket vete och rågvete i området ökar risken för angrepp.
	Oljeväxter	Bomullsmögel				✓	
Klumprotsjuka		✓			✓	✓	Bekämpa spillraps och korsblommiga ogräs.
Kransmögel				✓	✓		Odling av oljeväxter eller andra mottagliga grödor oftare än vart 6–7 år.
Ljus bladfläcksjuka				✓	✓		Bekämpa spillraps (senast 2 örtblad) och mottagliga ogräsarter. Väldränerade fält.
Rapsbagge							Kalka. Odling av resistent sorter endast vid smitta i jorden.
Svartfläcksjuka		✓		✓	✓		Testa jorden för klumprotsjuka.
Torröta			✓	✓	✓		Odling av oljeväxter eller andra mottagliga grödor oftare än vart 6–7 år.
Jordloppa				✓			Sädd av tidigt blommande sort runt fältet eller inblandning av en tidigare blommande sort i huvudsorten kan vid måttlig inflygning av rapsbaggar minska skadorna i huvudsorten. Var rädd om parasitsteklar.
Lilla kåflugan				✓			Sträva efter tidig och snabb uppkomst i våroljeväxter.
Sniglar				✓	✓		Undvik tidig höstrapsädd.
Rapsrödsot (Turnip Yellow Virus)			✓	✓		Sniglar är känsliga för jordbearbetning. Plöjning minskar antalet sniglar mest.	
Baljväxter	Bönfläcksjuka	✓		✓	✓		Undvik tidig sädd.
	Chokladfläcksjuka		✓	✓	✓		Utsädesmitten anses vara den viktigaste orsaken till primärinfektion. Bruka ner växtrester. Undvik insädd i åkerböna för att motverka vindspridning av sporer till omgivande fält kommande år.
	Phytophthora-rottröta		✓	✓	✓	✓	Bruka ner växtrester. Undvik insädd i åkerböna för att motverka vindspridning av sporer från skörderester till omgivande fält kommande år.
	Ärt-/bönbladsmögel		✓	✓	✓	✓	Odling av ärt-/åkerbönor oftare än vart 7–8 år. Testa jorden för rottrötter.
	Ärtrottröta				✓	✓	Väldränerade fält.
	Bönsmyg	✓			✓	✓	Odling av baljväxter oftare än vart 7–8 år.
						Odling av ärt-/bönor oftare än vart 7–8 år. Testa jorden för rottrötter.	
						Väldränerade fält.	
						Använd utsäde fritt från bönsmyg i områden där den inte är etablerad.	

Skadegörare	Friskt utsäde	Välj motståndskraftig/resistent sort	Undvik tidig höstsädd	Bruka ner smittade skörderester/ annan smitta	Tillämpa varierad växtföljd	Rengör maskiner mellan fält	Kommentar
Klöver- och gräströ	Kolvsjuka			✓			Undvik långliggande frövallar.
	Klöverpetsvivel						Odla med avstånd till föregående års klöverodlingar, 800 m för rödklöver och helst 2–3 km för vitklöver.
Majs	Vitaxkvalster, Timotej-fluga						Undvik timotejodling på mark där det tidigare varit vall under flera år. Undvik långliggande frövallar.
	Bladfläcksvampar	✓		✓ (plöj)	✓		Odla inte majs efter majs och plöj efter majsgrödan. Låt inte grödan stå kvar efter optimal skördetidpunkt.
	Kolfusarios och stjälkkröta	✓		✓ (plöj)	✓		Odla inte majs efter majs och plöj efter majsgrödan. Låt inte grödan stå kvar efter optimal skördetidpunkt.
	Fritfluga						Plantera sockermajs istället för att så grödan.
	Knäpparlarv			✓ (plöj)			Undvik att så majs andra året efter vall. Bearbeta jorden under tidig höst i hela växtföljden. Plöj. Bekämpa kvickroten. Så majs i varm jord. Kolla förekomst med hjälp av havrebollar (som lockbete).
Sockerbetor	Majsmott			✓ (plöj)	✓		Odla inte majs efter majs. Finfördela majsstubbresterna. Plöj höst eller vår så att samtliga smittade skörderester kommer minst 10 cm under markytan.
	Betrost, bladfläcksvampar, mjöldagg	✓					
	Rotbrand	✓			✓	✓	Kalka. Minst pH 6,5 på lätta jordar och 7 på lerjordar. Sträva efter snabb och jämn uppkomst genom rätt jordbearbetning och tidig sådd under goda förhållanden.
	Betstynematod	✓			✓	✓	Odla inte sockerbetor oftare än vart 4:e år. Raps och sockerbetor bör inte odlas i samma växtföljd eftersom raps är värdväxt för betstynematod. Om de odlas i samma växtföljd bör inte betor odlas oftare än vart 5:e år.
	Lilla betbaggen				✓		Undvik sen sådd.
Potatis	Skadedjur på groddplantor			✓			Betning är viktigast. Optimerar jordbearbetning, sättidpunkt och sådjup för att få en snabb uppkomst. Stallgödsel eller att plöja ner halmen minskar risken för angrepp eftersom skadedjuret får alternativ föda.
	Groddbränna, lackskorv, filtsjuka	✓			✓		Odla inte potatis oftare än vart 5:e år. Förgro utsädet och sätt i varm jord. Skörda senast 3 veckor efter blastdödning. Undvik rajgräs som fånggröda direkt före potatis.
	Potatisbladmögel	✓			✓		Odla inte potatis oftare än vart 5:e år. Bekämpa arvpotatis och bägarnattsatta i hela växtföljden eftersom de kan utgöra smittkällor. Håll efter avfallshögar av spillpotatis eftersom de kan utgöra smittkällor.
	Stjälbakterios, stjälkkröta	✓			✓		Odla inte potatis oftare än vart 5:e år. Väck utsädet. Sätt potatisen i varm jord. Ta upp potatisen skonsamt under varma torra förhållanden. Se till att sårläkningen går snabbt.
	Svartpricksjuka	✓	✓		✓		Odla inte potatis oftare än vart 5:e år. Undvik att odla potatis i kraftigt smittade fält, jordtest finns. Sträva efter kort växtsäsong, förgro utsädet. Ta upp potatisen tidigt (torra skördeförhållanden) och kort tid efter blastdödningen. Torka och kyl ner potatisen snabbt vid inlagring.
Potatis	Torrfläcksjuka	✓			✓		Odla inte potatis oftare än vart 5:e år. Följ gödslingsrekommendationerna. Vid bevattning, vattna tidig morgon och sen kväll.
	Knäpparlarv			✓ (plöj)			Odla inte potatis andra eller tredje året efter vall. Bearbeta jorden under tidig höst i hela växtföljden. Plöj. Bekämpa kvickroten. Ta upp potatisen tidigt, så fort den är skalfast. Kolla förekomst med hjälp av havrebollar (som lockbete).
	Potatiscystnematom Spinnkvalster	✓			✓	✓	Odla inte potatis oftare än vart 5:e år. Odla inte potatis i närheten av jordgubbssfält.